

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки та менеджменту

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ Й КЛЮЧОВІ ОРІЄНТИРИ ТА ЗАВДАННЯ»**

Виконала: студентка 2 курсу
групи UNZ1-M22z
спеціальності 073 Менеджмент
Дарья МОСКАЛЕНКО

Керівник: **Горбатюк О.В.**,
доцент кафедри педагогіки та
менеджменту освіти,
кандидат педагогічних наук

Рецензент: **Бахмат Н.В.**,
професор, доктор педагогічних наук

Кам'янець-Подільський, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗСО.....	7
1.1. Проблема формування основних професійних компетентностей педагогічних працівників ЗСО у сучасній науково-педагогічній літературі.....	7
1.2. Структура, критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти.....	17
РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	34
2.1. Визначення стану сформованості професійних компетентностей педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти.....	34
2.2. Обґрунтування педагогічних умов формування професійних компетентностей педагогічних працівників ЗСО.....	45
2.3. Концептуальні підходи до управління формуванням професійної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти.....	55
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що зараз якісна освіта є найголовнішим інструментом культурної гармонії, особистісного життя та економічного зростання. У постійно мінливих умовах суспільства зміст освіти зазнав принципових змін, і поняття змісту та ролі професійної компетентності педагогічних працівників постійно розширювалось.

Актуальність досліджуваної проблеми професійних здібностей піднімається у навчальних та наукових дослідженнях. Проблема професійної компетентності працівників дедалі більше привертає увагу багатьох вчених, оскільки пов'язана з основними якісними змінами, масштабними інноваціями, які ми бачимо в суспільстві, промисловості, економіці, міжнародних відносинах.

В останні десятиріччя питання формування професійної компетентності педагогічних працівників закладів освіти є предметом для наукових досліджень наших вітчизняних учених. Зокрема, заслуговують на увагу наукові доробки В. Авер'янова, Н. Нижник, Н. Ничкало, О. Оболенського, Л. Паращенко, С. Серьогіна, С. Хаджирадевої, В. Ягупова. Такі відомі вітчизняні дослідники як В. Бакуменко, В. Вікторов, Н. Гончарук, В. Князєв, В. Луговий, С. Майборода досліджували проблемні питання у сфері освіти та підвищення кваліфікаційного рівня педагогічних працівників. Окремі важливі аспекти професійної компетентності педагогічних працівників системи загальної середньої освіти досліджували такі зарубіжні та вітчизняні вчені : С. Батишев, В. Бондар, Т. Браже, Л. Васильченко, Л. Даниленко, І. Жерносек, Г. Єльнікова, Л. Калініна, Л. Карамушка, Т. Сорочан та ін. Удосконаленню професійних навичок педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти присвятили свою роботу В. Бондар і В. Маслов. Про безперервну освіту директорів середніх шкіл писали О. Галаган, Б. Гершунський, Л. Даниленко, В. Олійник. Професійну компетентність керівників досліджували та вивчали такі вчені, як Є. Андрієнко, О. Асмолов, В. Петрук, О. Коваленко, І. Назарова, В. Сластьонін та ін. Такі науковці як Л.

Сергєєв, Г. Назаренков, М. Дяченко та інші у своїх роботах досліджували проблеми розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників у сфері освіти. Дослідження питання щодо професійної компетентності педагогічних працівників ЗЗСО потребує подальшого вивчення, що пов'язано з реформуванням вітчизняної освітньої системи, з її наближенням до європейських та світових стандартів. Зважаючи на це, стає цілком зрозуміло, що наразі професійна компетентність відіграє найважливішу та найбільш значиму роль у діяльності закладу освіти. Виходячи з цього, виникає потреба щодо розробки теорії та практики формування компетентностей педагогічних працівників та зростання їх професійного рівня. Однак, попри те, що багато науковців приділили значну увагу щодо дослідження проблеми формування фахової компетентності педагогічних працівників, наукову розробку цього напрямку не можна вважати вичерпною та повністю дослідженою.

Актуальність та недостатня вивченість окресленої нами проблеми зумовили вибір теми дослідження «Формування професійної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти: ключові орієнтири та завдання».

Об'єктом дослідження є процес формування професійної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти.

Метою дослідження є обґрунтування педагогічних умов формування професійної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти.

Відповідно до мети дослідження ми визначили основні **завдання**:

1. Вивчити проблему формування основних професійних компетентностей педагогічних працівників закладу освіти у сучасній науково-педагогічній літературі.

2. Розкрити структуру, критерії, показники та рівні сформованості компетентностей випускників закладів освіти.

3. Визначити стан сформованості професійних компетентностей у педагогічних працівників закладів освіти.

4. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування професійних компетентностей педагогічних працівників закладу освіти.

Основними **методами дослідження** є теоретичні методи: аналіз та систематизація наукових джерел з питань формування професійної компетентності та підвищення професіоналізму педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти; порівняльний аналіз і аналіз продуктів діяльності для порівняння самооцінки сформованості компетентностей педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти; емпіричні методи: бесіда з науково-педагогічними працівниками, анкетування педагогічного колективу ЗЗСО, методи обробки та аналізу результатів дослідження.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що вперше обґрунтовано педагогічні умови професійної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти; подальшого розвитку набули теоретичні основи формування професійних компетентностей педагогічних працівників ЗЗСО.

Практичне значення роботи полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані в ході здійснення формування професійної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом публікації основних положень дослідження у збірнику наукових праць: Москаленко Д.С., Особливості професійної компетентності керівника закладу освіти. Інновації в освіті: закономірності, тренди, потреби : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції. 28 березня 2023 року [Електронний ресурс] / [редкол. І.О. Кучинська та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. С. 45-48.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, загальних висновків, списку літератури (92 найменування). Загальний обсяг роботи становить 83 сторінки, основний текст – 73 сторінки. Магістерська робота містить таблиці, рисунок.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило нам зробити такі висновки:

1. Під *професійною готовністю* слідом за науковцями розуміємо суб'єктивний стан особистості, яка є здатною і підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконувати. Уточнено визначення поняття «професійні професійні компетентності педагогічних працівників» як сукупність знань і навичок, необхідних для виконання певної функції, що відображає основний напрямок, вид і форм педагогічної діяльності. Окрім того, на підставі вивчення проблеми робимо висновок, що професійна компетентність вчителя – це сукупність ключових, базових і спеціальних компетентностей, які, доповнюючи одна одну, проявляються в процесі вирішення професійних завдань різного рівня складності, у різних контекстах з використанням визначеного освітнього простору. Нами з'ясовано, що сучасний вчитель повинен мати такі ключові компетентності: нормативно-правову, фінансову, інноваційну, технологічну, інформаційно-комунікаційну, оцінювальну, наукову та управлінську.

Проведений аналіз науково-педагогічної літератури дозволив визначити, що професійні компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти складаються з таких складових:

- а) професійні компетентності;
- б) економічні компетентності;
- в) наукові компетентності;
- г) правові компетентності;
- г) фахові компетентності.

Досліджено структуру готовності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти до формування професійної компетентності.

Окреслено такі критерії сформованості професійної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти: когнітивний, ціннісно-смысловий, мотиваційний, діяльнісний та особистісно-творчий.

2. Методом анкетування педагогічного колективу ліцею №18 (Кам'янець-Подільський) було досліджено рівні самооцінки сформованості професійних компетентностей педагогічних працівників закладів освіти.

3. Педагогічними умовами формування професійної компетентності педагогічних працівників можемо назвати стійкі обставини, які є визначальним показником стану і розвитку функціонуючих педагогічних систем. У роботі виділено такі основні педагогічні *умови* формування професійної компетентності педагогічних працівників:

1) Формування професійної поведінки педагогічних працівників закладів освіти за допомогою спеціально створених навчальних ситуацій.

2) Практична та проєктна складова як основа підготовки педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти. Для формування професійної компетентності майбутніх керівників освітніх закладів радимо використовувати управлінське консультування, кейси, майстер-класи, захисти інноваційних проєктів.

3) Формування необхідності до безперервної освіти, саморозвитку, самоосвіти і самоменеджменту педагогічних працівників закладів освіти. Визначальною умовою самоосвітньої діяльності управлінців є забезпечення «навчання протягом усього життя». Першочерговим завданням самоосвіти педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти є оволодіння та поглиблення професійних знань, професійних здібностей та постійний розвиток своїх здібностей.

Перспективним для подальших досліджень вбачаємо обґрунтування інноваційних форм та методів формування професійної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д. Становлення професіоналізму в сучасних соціальних умовах // Педагогіка толерантності, 2001. №3-4. С. 157.
2. Білянin Г.І. Профілі професійної компетентності управлінського персоналу закладів освіти. *Народна освіта*. 2013. № 2(20). URL: www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=504.
3. Васильєва М.П. Культурологічний підхід до процесу професійної підготовки майбутнього педагога. Педагогіка і психологія творчої особистості: проблеми і пошуки : Зб. наук. праць. Вип. 47. Запоріжжя, 2007. С. 67.
4. Блауберг І.В. Становление и сущность системного подхода / И.В. Блауберг, Э.Г. Юдин. М. : Наука, 1973. 271 с.
5. Вербиненко Ю. Професійна готовність до педагогічної діяльності, Київ, Україна
<https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12274/1/Professional.pdf>
6. Васильченко Л.В., Гришина І.В. Професійна компетентність керівника школи. Харків: Вид. група «Основа», 2006. 208 с.
7. Ващенко Л. Управління інноваційними процесами. *Директор школи*. № 23-24 (455-456), 2007. С. 53-61
8. Волосенко А. Формування професійної компетентності як важливий чинник творчої самореалізації майбутнього вчителя / Проблеми підготовки сучасного вчителя № 6 (Ч. 1), 2012
[file:///C:/Users/%D0%94%D0%B0%D1%80%D1%8F/Downloads/ppsv_2012_6\(1\)_23.pdf\(8\)](file:///C:/Users/%D0%94%D0%B0%D1%80%D1%8F/Downloads/ppsv_2012_6(1)_23.pdf(8))
9. Гавриляк Л. С. Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця / Scientific journal «ΛΟΓΟΣ. The art of scientific mind» №3 April, 2019.

10. Галацин К. Комунікативна культура майбутнього фахівця: монографія / Катерина Галацин, Алла Хом'як. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 132 с. Електронний ресурс: [https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/54562/1/Halatsyn_monograph_2019.pdf]
11. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості / О. В. Глузман // Педагогіка і психологія : Вісник НАПН України, 2009. № 2 (63). С. 51-60.
12. Головань М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду/ Вища освіта України, 2008. №3. С.23-30.
13. Гончаренко С. У., Кушнір В. Методологічні особливості наукових поглядів на педагогічний процес. *Шлях освіти*. 2008. №4 (50). С. 5
14. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. 2, допов. і виправ. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
15. Даниленко Л.І. Підготовка керівника середнього закладу освіти: навч. посіб. К.: Міленіум, 2004. 272 с.
16. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. Хмельницький : ТУП, 2002. 396 с.
17. Джон Леббок Навички ефективної комунікації (короткий опис, приклади). Електронний ресурс: [http://lt.multycourse.com.ua/ua/print_page/theme/81]
18. Драч І.І. Впровадження людиноцентричного підходу в управління професійною підготовкою майбутніх викладачів вищої школи / І.І. Драч // Гуманітарний вісник ДВНЗ «ПереяславХмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» Вип. 29. Т. II: Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». К.: Гнозис, 2013. С. 351-357.
19. Драч І.І. Принципи управління професійною підготовкою майбутніх фахівців в умовах інформаційного суспільства / І.І. Драч // Педагогіка і

- психологія творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр.; редкол.: Т.І. Сущенко (гол. ред.) [та ін.]. Запоріжжя, 2012. Вип. №79 (26). С. 137-144.
20. Драч І.І. Сутнісна характеристика принципів компетентісно орієнтованого управління професійною підготовкою майбутніх викладачів вищої школи / І.І. Драч; Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України // Нові технології освіти: наук.-метод. зб, 2013. № 75. С.115-121.
21. Дубасенюк О.А. Професійна педагогічна освіта: компетентісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 412 с.
22. Єльнікова Г.В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні: монографія / Г.В. Єльнікова. ДАККО, 1999. 303 с.
23. Залевська Н.В. Формування педагогічної компетентності учителів початкових класів. Практичний посібник, Житомир, 2021 <https://naurok.com.ua/formuvannya-pedagogichno-kompetentnosti-uchiteliv-pochatkovih-klasiv-265401.html>
24. Зелюк В. Професійна компетентність керівного складу вищого навчального закладу: теорія та практика. *Наукові записки ПОІППО: Моделі ключових та професійних компетентностей педагогічного працівника*, Полтава, 2012. С. 3-8.
25. Ковальчук Н.П. Комунікативна культура як умова вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ. Електронний ресурс: [<https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2015/n57/43.pdf>]
26. Компетентісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика : монографія / [Н.М. Авшенюк, Т.М. Десятов, Л.М. Дяченко, Н.О. Постригач, Л.П. Пуховська, О.В. Сулима]. Кіровоград :

- Імекс-ЛТД, 2014. 280 с. [https://lib.iitta.gov.ua/7686/1/05_2640_ALL-monograf.pdf\(13\)](https://lib.iitta.gov.ua/7686/1/05_2640_ALL-monograf.pdf(13))
27. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. К. : К.І.С., 2004. 112 с.
28. Комунікації. Види і стратегії побудови. Електронний ресурс: [http://www.tsatu.edu.ua/tsst/wp-content/uploads/sites/6/lekciya-1-komunikaciyi.-vydy-i-stratehiyi-pobudovu-z-dyscyliny-nk.pdf]
29. Конаржевский Ю.А. Менеджмент и внутришкольное управление / Ю. А. Конаржевский. Д. : Центр «Педагогический поиск», 2000. 224 с.
30. Кононко О. Стратегічна мета виховання – життєва компетентність дитини. *Дошкільне виховання*. 1999. № 5. С. 3-5
31. Концепція педагогічної компетентності майбутніх учителів у системі ступеневої підготовки спеціалістів початкової ланки освіти <https://www.kgra.km.ua/?q=node/233>
32. Корніяка О.М. Особливості розвитку комунікативної компетентності фахівців на різних етапах їх професійного становлення / О.М. Корніяка // Психолінгвістика: Зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2011. Вип.8. С. 33-45.
33. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. К.: Грамота, 2005. 448 с.
34. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В.Г. Кремень. К. : Пед. думка, 2009. 520 с.
35. Кривонос О.Б. Умови формування професійних компетентностей майбутніх педагогів Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
36. Крикун В.Ю. «Комунікативна компетентність» І «Воля до влади»: Аспекти взаємодії / Вісник НАУ. Серія: Філософія.

Культурологія, 2019. № 1 (29)

<file:///C:/Users/%D0%94%D0%B0%D1%80%D1%8F/Downloads/alex,+12.pdf>

37. Курлянд З.Н., П24. Хмелюк Р.І, А.В. Семенова та ін.; Навч. посіб. / За ред. З.Н. Курлянд. 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 495 с.
38. Лісна Р.П., Тригуб В.О. Формування професійної компетенції у процесі практичного навчання, 2012
file:///C:/Users/%D0%94%D0%B0%D1%80%D1%8F/Downloads/a_v_k,+47.pdf
39. Лещенко А., Лещенко М. Володимир Вернадський і його просвітницько-педагогічна діяльність. К.: АСМІ, 2003. 292 с.
40. Ліхачова Р.В. «Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників», Рівне, 2015.
41. Ліщинська А.І. Шляхи формування професійної компетентності сучасного вчителя https://trmk-conf2017.blogspot.com/2017/01/blog-post_24.html
42. Лодатко Є.О. Моделювання в педагогіці : точки відліку. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. Вип. №1 (2010). URL: http://intellectinvest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_2/.
43. Лозниця В.С. Психологія менеджменту. Теорія і практика: навч. посібник. К. : ТОВ «УВПК, Екс. об.», 2001. 512 с.
44. Лозова В.І. Формування педагогічної компетентності викладачів вищих закладів освіти. *Педагогічна підготовка вищих навчальних закладів: матеріали міжвуз. наук.-прак. конф.* Харків: ОВС, 2002. 164с.
45. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання навч. посіб. Харків, 2002. С. 8.
46. Лугова В. М., Серіков Д. О, Напрями розвитку професійної Я-концепції керівника. *Проблеми і перспективи розвитку*

- підприємництва*: матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф.. Харків, Україна, 2014. С. 86-87.
47. Луначек В. Е. Державне управління освітою : підруч. для вищ. навч. закл. Харків : Гімназія, 2010. 288 с.
48. Лутаєнко О. М., Формування професійної компетентності майбутніх учителів в умовах сучасної освіти: теоретичні аспекти
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2304/1/O_Lutayenko_GI.pdf
49. Маркіян С. В. Інновації як фактор розвитку освіти. *VI Міжнародна міждисциплінарна науково-практична конференція*. Харків, 2006. 155 с.
50. Марущак О.М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності / О. М. Марущак // Креативна педагогіка: [наук.-метод. журнал] / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». – Житомир, 2016. Вип. 11. С. 97-108.
51. Марченко Н. Форми підвищення кваліфікації вчителів. Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка», Том 2, No 24, с. 148-153 <https://op.ua/pedclass/naukova-stattya/formi-pidvischennya-kvalifikaciyi-vchiteliv>
52. Маслов В.І. Теоретичні основи педагогічного менеджменту: навч. посіб. / В. І. Маслов, В. П. Драгун, В. В. Шаркунова. К., 1996. 87 с.
53. Маслов В.І. Наукові основи та технології компетентного управління загальноосвітнім навчальним закладом: монографія / В.І. Маслов, О.С. Бондар, К.В. Гораш. Тернопіль : Крок, 2012. 320 с.
54. Маслов В.І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами: навч. посіб. / В.І. Маслов. Тернопіль: Астон, 2007. 150 с.

55. Матеріали III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти / К.; Чернівці : Букрест, 2011. 400 с.
56. Маслов В.І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами: навч. посіб. / В.І. Маслов. — Тернопіль: Астон, 2007. 150 с.
57. Мельник Н.І. Феномен «професійної компетентності» в українській та європейській педагогічній теорії: порівняльний аспект [file:///C:/Users/%D0%94%D0%B0%D1%80%D1%8F/Downloads/Admin,+ilovepdf.com-54-60.pdf\(3\)](file:///C:/Users/%D0%94%D0%B0%D1%80%D1%8F/Downloads/Admin,+ilovepdf.com-54-60.pdf(3))
58. Мисик О. С. Теоретичні засади педагогічної інноватики. *Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку*: матер. Міжвуз. наук.-практ. конф. (11 жовтня 2007 р.). Хмельницький: ХГПА, 2007. 309 с.
59. Мокін Б.І., Мізерний В.М., Мензул О.М., Формування професійної компетентності студентів в умовах професійно-практичної підготовки / Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2011. № 5
60. Молчанова А.О. Комунікативна компетентність як основа творчої взаємодії суб'єктів закладу професійної (професійно-технічної) освіти: спецкурс для слухачів курсів підвищення кваліф. керів. та пед. кадрів проф. освіти / А.О. Молчанова; НАПН України, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». Київ : ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти», 2019. 87 с.
61. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні : рек. з освіт. політики. К. : К.І.С., 2003. С. 13-41.
62. Олійник В. В. Наукові основи управління підвищення кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти : монографія / В. В. Олійник. К. : Міленіум, 2003. 594 с.

- 63.Омельчук А.І. Комунікативна культура державного службовця: понятійно-категорійна сутність. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1643).
- 64.Освітня програма «Українська мова і література».
https://drive.google.com/file/d/1ExUNV3EhC8WwIuwjp8kkt_HPpxzZzzfP/view
- 65.Пехота О.М., Старєва О.М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: монографія. Миколаїв: Іліон, 2005. 272 с.
- 66.Попадич О.О., Мордяк Я.М. Проблема розвитку професійної компетентності майбутнього керівника навчального закладу в наукових підходах / Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «педагогіка. Соціальна робота», 2016. Випуск 1 (38)
- 67.Раковець О., Раковець С. Компетентність педагога як основа його професійної майстерності / Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2021, № 1 (105)
<https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/08/7.pdf>
- 68.Руда О.Б Компетентність та самоосвіта педагога[https://rpl.ucoz.com/MethodRobota/Scarb/kompetentnist ta samoosvita_pedagogavistup.pdf](https://rpl.ucoz.com/MethodRobota/Scarb/kompetentnist%20ta%20samoosvita_pedagogavistup.pdf)
- 69.Руденко Л. А. Теоретичні основи формування комунікативної культури майбутніх фахівців, 2012 Електронний ресурс:
<https://lib.iitta.gov.ua/5466/1/%D0%94%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%87.pdf>
- 70.Рябець І. В. Комунікативна компетентність майбутнього фахівця із зв'язків з громадськістю

<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b35f81b4-2457-422a-a112-87598005dbe8/content>

71. Селевко Г. Компетентности и их классификации. URL: http://matem.uspu.ru/i/inst/math/subjects/M04OPDMAT_MAT2007D02.pdf
72. Сергієнко Н.Ф. Компетентнісний підхід як засіб розвитку професійної майстерності сучасного вчителя
[https://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_2/29.pdf\(10\)](https://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_2/29.pdf(10))
73. Сергієнко Н.Ф., Професійна компетентність сучасного вчителя
https://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_5/24.pdf
74. Сігаєва Л.Є. Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні (друга половина ХХ–початок ХХІ ст.): дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01 / Сігаєва Лариса Євгеніївна. К., 2010. 571 с.
75. Сігаєва Л.Є. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя
https://lib.iitta.gov.ua/6947/1/%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf
76. Сисоєва С. Професійна підготовка в контексті особистісноорієнтованої парадигми освіти : зб. наук. пр. / упоряд. : Н. Г. Ничкало, О. І. Щербак. К.: Науковий світ, 2003. Вип. 5. С. 20- 24.
77. Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства / за ред. І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 9. 789 с.
78. Скворцова С.О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. К. : Абетка, 2017. 275 с.

79. Смагін І.І. Структура професійної компетентності педагога: нормативно-функціональний підхід
https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5001
80. Спіріна Т.П. Модель формування професійної культури майбутніх соціальних педагогів. *Вісник Прикарпатського ун-ту*. Сер. Педагогіка. Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ Прикарпатського національного ун-ту, 2008. Вип. XXI. Ч. 2. 278- 291.
81. Стеценко Н.М. Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця. / Стеценко Н.М. // Педагогічний альманах: зб. наук. праць / редкол. В.В.Кузьменко та ін. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016. Випуск 29. С. 185-191.
82. Тимченко О.В. Професійна мобільність – один із критеріїв якісної підготовки майбутніх педагогів
https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5935
83. Товажнянський Л.Л. Вступ до філософії управління: навч. посіб. / Л.Л. Товажнянський, О.Г. Романовський, О.С. Пономарьов. Харків : НТУ «ХП», 2002. 168 с.
84. Філоненко М.М. Психологія спілкування. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
85. Філософія : навч. посіб. / І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, І.В. Бойченко [та ін.]; за ред. І.Ф. Надольного. К. : Вікар,1999. 624 с.
86. Флегонтова Н.М. Комунікативна культура викладача вищого навчального закладу як компонент педагогічної майстерності / Н.М.Флегонтова // Учитель мистецьких дисциплін у дискурсі педагогічної майстерності: монографія /Л.А.Зязюн, Г.Г.Філіпчук, О.М.Отич та ін.; за наук.ред., передм. і післямова О.М.Отич. Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2013. 334 с. С. 147-158
[https://core.ac.uk/download/pdf/323012272.pdf\(12\)](https://core.ac.uk/download/pdf/323012272.pdf(12))

87. Чапюк Ю. Готовність до педагогічної діяльності як наукова проблема/
Педагогічний часопис Волині, 2015
[https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/9141/1/pedagogical%20activity.pdf\(3\)](https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/9141/1/pedagogical%20activity.pdf(3))
88. Швырев В.С. Теоретическое и эмпирическое в научном познании /
В. С. Швырев. М., 1978. 218 с.
89. ШУМський О.Л., Шумська О.О. Самоосвіта як педагогічна проблема.
Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і
психологія». педагогічні науки. 2022. № 1 (23)
<https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2022/1/10.pdf>
90. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности / Э.Г. Юдин.
М. : Наука, 1978. 387 с.
91. Яковлєв Е. В. Теорія і практика внутрішньовузівського управління
якістю освіти : дис. ... д-ра пед. наук / Е.В. Яковлєв. Харків, 2000. 556 с.
- 92.. Drach Irina. Methodology for managing a professional competence
formation of future teachers in higher education / I. Drach // European
Applied Sciences, Stuttgart, Germany. № 1. 2012 (November-
December). P. 138-140.